

Университет

М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университетінің газеті

№2 (208), сәуір, 2022 ж.

Құрметті ғалымдар! Қымбатты әріптестер!

Сіздерді кәсіби мерекелеріңіз - Ғылым күнімен шын жүректен құттықтаймын!

Ғылым - мемлекеттің маңызды тіректерінің бірі. Қоғамды алға жылжытатын, технологияны дамытатын, өндірісті жетілдіретін ғылым. Кез келген ауқымды сын-қатерлерді ғылым мен заманауи технологиялардың көмегімен ғана шешуге болады.

Қазақстандық ғылым, оның мектептері, бірегей жетістіктері, сөзсіз, жалпыұлттық қана емес, әлемдік игілік. Біздің еліміз тірек ететін іргелі негіздер керемет болашақ күтіп тұрғанына күмән тудырмайды.

Құрметті ғалымдар, отандық ғылымның зерттеу базасын нығайту, елдің ғылыми және технологиялық әлеуетін арттыру, тиімді ұлттық инновациялық жүйені қалыптастыру, экономиканың серпінді дамуы және халықтың әл-ауқатының өсуі көбнесе сіздердің бүгінгі белсенді іс-қимылдарыңызға байланысты.

Өткен пандемиялық жылдар, бәріміз үшін қиын болған еді, бірақ олар біздің ғалымдарымыздың қиын жағдайларда тез және тиімді шешім қабылдауға қабілетті екенін көрсетті.

Біз отандық ғылымның дамуына елеулі үлес қосқан, ғылымды ілгері дамытатын нағыз талантты да талапты ғалымдарды мақтан тұтамыз.

Сіздерге әр жаңа күн шығармашылық және ерекше идеяларға, пайдалы және ұлы ашылымдарға, қызықты және лайықты жетістіктерге толы болсын деп шын жүректен тілеймін! Ғылым талантты, тапқыр тұлғаларды артына ерте берсін! Мерекелеріңізбен!

М. Әуезов атындағы ОҚУ, Басқарма Төрағасы-Ректор
Қожамжарова Д.П.

Уважаемые ученые! Дорогие коллеги!

С большим удовольствием хочу поздравить вас с профессиональным праздником – Днем науки!

Наука - одна из важнейших опор государства. Именно наука двигает общество вперед, развивает технологии, совершенствует производство. Любые масштабные вызовы можно решить только с помощью науки и современных технологий. Казахская наука, ее школы, уникальные достижения, безусловно, не только общенациональное, но и мировое достояние. Фундаментальные основы, на которых стоит наша страна, не позволяют сомневаться, что её ждёт прекрасное будущее.

Уважаемые ученые, от вашего деятельного участия сегодня во многом зависят укрепление отечественной научно-исследовательской базы, наращивание научного и технологического потенциала страны, формирование эффективной национальной инновационной системы, динамичное развитие экономики и рост благосостояния народа.

Прошлые пандемийные года, были сложные для всех нас, однако они показали, что в стрессовой ситуации наши ученые способны на быстрые и эффективные решения.

Мы гордимся талантливыми, целеустремлёнными учёными, настоящими подвижниками, которые внесли значимый вклад в развитие отечественной науки.

От всей души желаю Вам, чтобы каждый новый день был полон креативных и уникальных идей, полезных и великих открытий, интересных и достойных достижений! Пусть наука влечёт за собой всё больше и больше талантливых, изобретательных людей! С праздником!

Председатель правления-ректор ЮКУ им. М. Ауэзова
Кожамжарова Д.П.

Нобелевский фестиваль во имя мира и инноваций пройдет в Казахстане

В апреле этого года Центральная Азия и Кавказ станут площадками IV Нобелевского фестиваля, крупнейшего научно-образовательного мероприятия, который продлится 10 дней, с 12 по 22 апреля.

Нобелевский фестиваль соберет лауреатов Нобелевской премии, мировых звезд науки, новаторов и бизнес-спикеров. Сегодня этот праздник науки объединяет более 500 университетов и 500 000 участников из 155 стран мира.

В этом году Нобелевский фестиваль пройдет одновременно в Казахстане, Узбекистане, Азербайджане, Грузии, Китае и Саудовской Аравии на 8 языках, включая казахский, узбекский, азербайджанский, грузинский, арабский, китайский, русский и английский.

IV Нобелевский фестиваль посвящен моделированию новой модели экономики, развитию искусственного интеллекта и жизни в цифровой метавселенной. Ведущие эксперты ответят на интересные вопросы:

- Как запускать и развивать свои стартап-проекты?
- Что такое NFT, и как развивается блокчейн-индустрия?
- Что такое экспоненциальные инновации?

В апреле на фестивале выступят мировые звезды науки и бизнеса:

- Жозе Мануэль Баррозу, лауреат Нобелевской премии мира, председатель Глобального альянса по вакцинам и Иммунизации, президент Европейской комиссии (2004–2014 гг.).
- Джордж Черч, отец синтетической биологии, профессор генетики Гарвардской школы медицины, самый влиятельный генетик нашего времени.
- Робот София, самый известный робот-гуманоид с искусственным интеллектом, разработанный Hanson Robotics и получившая гражданство Саудовской Аравии.

В рамках Нобелевского фестиваля пройдет неделя Нобелевских лекций, которая даст уникальную возможность послушать онлайн-лекции 15 лауреатов Нобелевской премии и обладателей премии «Прорыв».

Все студенты и участники фестиваля получают бесплатный сертификат об участии.

Особым подарком для всех участников фестиваля станет неделя бесплатных занятий по инновациям от профессора Гарвардского университета. Спешите зарегистрироваться на сайте <http://courses.nobel-fest.org/>.

Нобелевский фестиваль поддержали крупнейший многопрофильный вуз – Южно-казахстанский университет имени М. Ауэзова и ведущий аграрный вуз страны – Казахский агротехнический университет имени С. Сейфуллина.

Ключевыми партнерами фестиваля выступили акимат города Нур-Султан, компания Coca-Cola, общественный фонд Alтын Qyran Foundation, корпорация Chevron, образовательная компания Bilim Media Group, аналитический центр Centre for European Policy и инвестиционная компания Q3 Worldwide.

Генеральным медиа-партнером выступила Республиканская образовательная общественно-политическая газета «Білімді Ел - Образованная страна», а также информационно-новостной интернет-ресурс «Халық Үні».

Регистрация открыта на: <https://nobel-fest.org/>.

Визит сотрудника по связям с общественностью Генерального консульства США в Алматы в Южно-Казахстанский университет им. М. Ауэзова

11 апреля 2022 года с официальным визитом Южно-Казахстанский университет им. М. Ауэзова посетила делегация в составе сотрудника по связям с общественностью Генерального консульства США в Алматы-Ананда Кришны и помощника по информационным вопросам Камшат Толеулиевой.

Целью визита - ознакомление с деятельностью университета. В рамках встречи участники от ЮКУ поделились результатами совместных проектов с Университетом Миннесоты «Интеграция английского языка в педагогике высшего образования: партнерство между Южно-Казахстанским университетом им. М. Ауэзова (ЮКУ) и Университетом Миннесоты» и Университетом Рутгерс которые финансируются в рамках проекта «Создание Партнерской программы в области зеленых нанотехнологий и экологического зондирования между Университетом Рутгерса (США) и Южно-Казахстанским университетом имени Ауэзова».

В ходе визита Ананда Кришна провел гостевую лекцию на тему «Внешняя политика США и публичная дипломатия» для студентов кафедр «Международные отношения и международное право» и «Современные языки и переводоведение», по завершению лекции студенты получили ответы по интересующим их вопросам и обменялись мнениями по обсуждаемой теме.

XXV РЕСПУБЛИКАЛЬСКОЕ СТУДЕНТТКОЕ НАУЧНОЕ КОНФЕРЕНЦИОННОЕ СОБРАНИЕ

2022 жылдың 30 наурызында М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университетінің базасында Ахмет Байтұрсынұлының 150 жылдығына арналған жаратылыстану, техникалық, әлеуметтік – гуманитарлық және экономикалық ғылымдар бойынша «Ғылым мен жастар-табысты болашақтың сенімді кепілі» атты XXV Республикалық студенттік ғылыми конференциясының ашылу салтанаты өтті.

Ашылу салтанатына Шымкент қаласы және Түркістан облысының жалпы білім беру мекемелерінің оқушылары, колледждер мен жоғары оқу орындарының студенттері қатысты, сондай-ақ құттықтау сөздерімен: «Жас Отан» Жастар қанаты Шымкент қалалық филиалының төрағасы Жүнісбек Е.А.; Шымкент қаласы ішкі саясат және жастар басқармасының «Жастар ресурстық орталығы» КММ басшысы М. Ш.; Исахов Түркістан облысының әлеуметтік даму басқармасы «Жастар ресурстық орталығы» КММ Е.Ә.Төлебаев; Шымкент қаласы Білім басқармасының «Дарын» орталығы директорының орынбасары С. Шымбайұлы; М. Әуезов атындағы ОҚУ студенттік ректоры С. Төмірбек; М. Әуезов атындағы ОҚУ ғылыми жұмыс және инновациялар бойынша студенттік проекторы Д. Нұрланқызы сөз сөйледі.

Республикалық конференцияның ашылуында пленарлық баяндамалар тыңдалды: М. Әуезов атындағы ОҚУ студенті Леспаева Аяулым «Жастарды жұмыспен қамтуды мемлекеттік реттеу» тақырыбында; Қ.Спатаев атындағы №7 мектеп-лицейінің оқушысы Қуандық К. А. «Еліміздің экономикасының дамуына жастардың маңыздылығы» тақырыбында; М. Әуезов атындағы ОҚУ студенті

Лаврентьева А. «Recycling used batteries to produce fertilizer for agriculture» тақырыбында; №39 жалпы білім беретін мектептің оқушысы Мадиярқызы А. «Экологиялық мәселелерді шешуде математикалық әдістерді қолдану» тақырыбында; үш тілде оқытатын №2 мамандандырылған мектеп-интернаттың оқушысы Ж. Н.Омарбек.

Біздің университет көп салалы болып табылатыны белгілі. Сондықтан бұл конференция филология, педагогика, тіл және әдебиет, мәдениет, экономика, заңтану, әлеуметтану, саясаттану, жаратылыстану, агроөнеркәсіптік кешен, химия, техника және т. б. қызметтің барлық салаларын қамтитын ғылыми іс-шара болып табылады.

Сонымен қатар, конференция аясында М. О. Әуезовтің 125 жылдығына арналған дөңгелек үстел өтеді, оған белгілі ақын, Константин Симонов атындағы Халықаралық сыйлықтың лауреаты - Нармахан Бегалы; ф.ғ. к., Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университетінің доценті Н. Ж.Нұрпейісов; ф.ғ. к., доцент, М.Әуезов атындағы университеттің «Филология» факультетінің деканы Ә.О.Ыбырайым және облыстың және қаланың басқа да жетекші жоғары оқу орындарының ғалымдары шақырылды.

Қазақстандық делегация Шанхай Ұнтымақтастық Ұйымының мүше мемлекеттерінің ғылым және техника министрліктері мен ведомстволары басшылардың алтыншы Кеңесіне қатысты

«ЛУЧШИЙ СТУДЕНТ» РЕСПУБЛИКАНСКОГО СТУДЕНЧЕСКОГО КОНКУРСА ПРИМЕТ УЧАСТИЕ ВО ВСЕМИРНОМ СТУДЕНЧЕСКОМ КОНКУРСЕ

«GLOBAL STUDENT PRIZE»

Талас Алайдар Сейтимбекович родился 14 февраля 2001 года в Сарыагашском районе Туркестанской области в простой крестьянской семье. После окончания школы-интерната № 4 для одаренных детей Сарыагашского района в 2018 году поступил в Южно-Казахстанский университет имени М.Ауэзова по специальности «Химия-биология», где в настоящее время учится на 4 курсе.

В 2021 году принял участие в Республиканском студенческом конкурсе «Будущий учитель – 2021», организованном Фондом развития общественных инициатив. В конкурсе приняли участие 10 студентов из 10 педагогических вузов страны, по итогам которого была определена десятка луч-

ших. Талас Алайдар был назван «Лучшим студентом» из первой десятки.

Вдохновленный конкурсом «Будущий учитель-2021», он открыл шахматный кружок в сельской школе. Также преподает химию сельским школьникам во время преддипломной практики. Организовав волонтерскую молодежь, приобрел настольный теннис для школьников школы №74 села Жонарык Сарыагашского района.

В настоящее время он готовится к всемирному студенческому конкурсу «Global Student Prize». Цель, которую он поставил перед собой, состоит в том, чтобы выйти из ста лучших в этом конкурсе и показать миру честь нашей страны в сфере образования.

Әуезов университетінде Қазан федералдық университетінің делегациясы (Ресей Федерациясы)

2022 жылы 7 сәуірде М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университетіне ресми іссапармен Қазан федералдық университетінің (Ресей Федерациясы) халықаралық байланыстар жөніндегі проректоры Әлішев Тимирхан Болатұлы және Орталық Азия бойынша ректордың кеңесшісі Әзімов Рашит Муразамович бастаған делегация келді. Іссапардың мақсаты-университет қызметімен танысу және білім мен ғылымның басым бағыттары бойынша ынтымақтастық мәселелерін талқылау.

Кездесу барысында М. Әуезов атындағы ОҚУ-нің бірінші проректоры К.Е. Нұрманбетов пен ҚФУ-ің халықаралық байланыстар жөніндегі проректоры Т.Б.Әлішев кіріспе сөз сөйледі, сонымен қатар тараптар білім алушылар мен оқытушылардың академиялық ұтқырлығы саласындағы ынтымақтастық, қонақ дәрістеріне шетелдік ғалымдарды тарту, бірлескен білім беру бағдарламаларын әзірлеу және бірлескен ғылыми зерттеулер жүргізу мүмкіндіктерін талқылады. Кездесу қорытындысы бойынша Тараптар бүгінгі талқылау нәтижелері бойынша қойылған міндеттерді іске асыру үшін күш біріктіруге келісті.

ҚФУ делегациясының іссапары аясында М. Әуезов атындағы ОҚУ-нің жетекші ғалымдары мен оқытушыларының қатысуымен "Университет ғылымының аймақ экономикасына интеграциялануының векторлары" тақырыбында ғылыми жетістіктер көрмесі ұсынылды. Естеріңізге сала кетейік, Қазан федералды университеті - Қазан қаласындағы жоғары оқу орны, Ресейдің ең көне университеттерінің бірі (іргесі 1804 жылы қаланған) және он федералды университеттің бірі (2010 жылдан бастап).

Казахстан сегодня является страной, обладающей огромным минерально-сырьевым потенциалом, в недрах которого выявлены все элементы периодической системы Менделеева: по разведанным запасам урана, хрома, свинца и цинка мы занимаем второе место в мире. По марганцу - третье, по меди - пятое. По запасам угля, железа и золота входим в ведущую десятку стран мира. По газу, нефти и алюминию занимаем, соответственно, двенадцатое, тринадцатое и семнадцатое места. Следовательно, в этих отраслях производства сохранится потребность в высококвалифицированных инженерных кадрах, особенно в южном регионе Казахстана, где сосредоточены основные ведущие промышленные предприятия страны, как «КазАтомПром», «Фосфор», «Химпром», «Казфосфат» и др. Отмечу, что в выступлении Главы государства К.-Ж.Токаева на заседании Мажилиса Парламента Республики Казахстан «Уроки «трагического января»: единство общества – гарантия независимости» 11 января 2022 года прозвучала мысль, что для повышения новой экономики Казахстана приоритет нужно отдать техническим профессиям. В то же время профессия инженера на мировой арене – одна из самых престижных, высокооплачиваемых и востребованных. Так, например, по данным Бюро статистики труда США, до 2028 года количество рабочих мест для инженеров вырастет на 4,8%, почти на 100 тысяч человек. Следовательно, вузу предстоит взрастить новое поколение инженеров, промышленников. Поэтому ЮКУ им. М.Ауэзова, исторически основанный как технический университет (КазХТИ – в 1943 году), и сегодня ориентирован на подготовку инженерных лидеров предпринимательской и исследовательской деятельности.

ТРАНСФОРМАЦИЯ ИНЖЕНЕРНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В AUEZOV UNIVERSITY

Мы имеем известные научные школы ученых, которые внесли большой вклад в развитие страны и региона. Например, вошли в историю отрасли ученые химической технологии силикатов академик НАН РК С.Т.Сулейменов и профессора Т.А. Абдувалиев, Б.О. Есимов, В.М. Шевко и др. Больших успехов университет добивается в подготовке специалистов-инженеров в области химической технологии. Так, на космодроме «Байконур» разработан и использован оригинальный облицовочный материал, противостоящий газодинамическим ударам при стартах космических ракет (авторы – лауреаты Госпремии Б.О.Есимов, Т.У.Искаков).

Университет добивается больших успехов в подготовке специалистов-менеджеров в области химической технологии неорганических веществ и химической технологии электрохимических производств. Речь идет о производителях важнейших, но весьма трудоемких продуктов: желтый фосфор, фосфорные удобрения, фосфорная кислота, триполифосфат натрия, хромовые соединения, пищевая соль технической

и реактивной чистоты, кальцинированная сода, серная кислота и др. В 2019 году академиками М.Ж.Журиновым и А.Б.Баешовым, а также молодым ученым Г.Изтлеуовым сделано другое открытие – №510 «Явления постэлектролизного постполяризационного растворения титана в кислых водных растворах», имеющее значение в понимании электрохимических особенностей титана – ценнейшего металла в электро- и радиотехнике, в военной промышленности и других отраслях.

Отмечу, что в направлении технологии строительных материалов стратегическим направлением исследований является расширение сырьевой базы для разработки энергосберегающих технологий, получения импортозамещающих изделий тонкой, технической, строительной керамики и огнеупоров, стекла, стеклокристаллических материалов, специальных цементов, композиционных материалов и бетонов на основе нерудного алюмосиликатного сырья, техногенных отходов Казахстана, исследование и анализ структуры строительных композитов на бесклинкерных вяжущих щелочной

активации с использованием некондиционного природного и вторичного сырья.

В рамках исследований в области информационных технологий ученые университета поставили конкретные научные задачи, посвященные исследованию, синтезу и моделированию технологических процессов с применением компьютерных технологий, разработке баз данных и экспертных систем, специализированных диалоговых и виртуальных комплексов для автоматизации и оптимизации сложных научно-технических расчетов, разработке, исследованию и технической реализации систем управления технологических процессов ректификаций многокомпонентных смесей, экологической защите промышленных предприятий.

Мы, вуз, готовящий инженерные кадры, должны произвести форсайт, чтобы улучшить их подготовку. Что для этого мы предпринимаем? В первую очередь мы проводим бенчмаркинг мировых вузов в направлении подготовки инженерных кадров и изучаем их опыт подготовки.

Так, например, в рамках выполнения поручения Главы государства Касым-Жомарта Токаева по созданию двух передовых региональных вузов по опыту Назарбаев Университета, ЮКУ имени М.Ауэзова трансформирует две Высшие школы в партнерстве с мировыми вузами по принципу «Одна школа – один партнер»: Высшая школа инжиниринга и технологий (Образовательные программы: «Химическая инженерия», «Биотехнология», «Пищевая нанотехнология», «Строительные наноматериалы», «Экология») – вуз-партнер Калифорнийский университет в Лос-Анджелесе, который является лучшим в США государственным исследовательским вузом, входящим в Top-50 университетов мира (по версии QS), имеющий трендовые специальности по химической инженерии и технологиям; Высшая школа IT-технологий и энергетики (BigData, «Кибер-безопасность», «Робототехника и искусственный интеллект», «Коммуникационные системы», «Энергетика») – вуз-партнер Корейский институт передовых технологий (КАИСТ), ведущий учебный и исследовательский университет Южной Кореи, занимающий 41 позицию в мире и являющийся лучшим университетом в области информационных технологий, больших данных, искусственного интеллекта и энергетики. В рамках данного проекта будут модернизированы научные лаборатории по международным стандартам коллективного пользования. Открыт Foundation для подготовки к поступлению на вышеназванные образовательные программы, привлечены зарубежные ученые и преподаватели. Проект будет способствовать имиджу университета и региона, станет инновационной площадкой для коллаборации ученых.

Одним словом, вышеизложенное дает возможность представить нам всю многогранность и масштабность образовательной, научно-исследовательской и научно-производственной деятельности и достижений ЮКУ им. М.Ауэзова в подготовке специалистов-инженеров. Образовательные программы, большинство из которых прошли европейскую аккредитацию, реализуются на всех трех уровнях международного стандарта на казахском, русском и английском языках и приобщены к лучшему международному опыту, где мы ориентированы на крите-

рии европейских сетей по обеспечению качества, содержащих требования к результатам обучения и содержанию программ, например, стандарты в области химии – Eurobachelor®, Euromaster®, Chemistry Doctorate Eurolabel®, в области инженерии – EUR-ACE®, начата ориентация мирового образовательного тренда STEM-обучение, основанного на интеграции науки, технологии, инженерии и математики.

В то же время университет готовится к трансформации вуза в исследовательский университет 4.0 в рамках внедрения модели «наука – бизнес – инновации». Поэтому мы должны быть ориентированы на новые условия обучения инженерных кадров с учетом опыта зарубежных вузов, а именно: системы отбора наиболее талантливых и способных к творчеству молодых людей для продолжения инженерного образования в университетах; концентрировать внимание на углубленном преподавании базовых дисциплин и разработке междисциплинарных программ, позволяющих готовить специалистов широкого профиля, которые могут достаточно гибко

использовать свои знания для решения смежных задач; подготовка инженерных кадров, компетенции которых должны соответствовать международным требованиям, где особо необходима для решения задач модернизации экономики и создания в стране глобально конкурентоспособного производства.

Наша задача – тщательно изучить международные стандарты инженерного образования и адаптировать их к подготовке бакалавров, магистров и специалистов в области техники и технологий в ведущих казахстанских вузах с дальнейшей сертификацией, возможно, можно предусмотреть еще годичные курсы, которые осуществляются на основе «заказа» предприятий и оформляются трехсторонним договором между предприятием, вузом и обучающимся. Это дает возможность предприятию на плановой основе получать квалифицированных специалистов, а обучающемуся – гарантированное трудоустройство после окончания обучения. В то же время отмечу, что система инженерного образования должна прививать

студентам идеи социальной ответственности. Результаты труда инженера необходимо оценивать по тому влиянию, которое последние оказывают на жизнь общества. В связи с этим в своей стратегии развития мы инициировали третью миссию университета – служение обществу.

Поэтому в масштабах южного региона Auezov University можно рассматривать как организацию по производству научно-инновационных кадров, реализующую образовательные услуги, которая вносит значительный вклад в социально-экономическое развитие города Шымкента и Туркестанской области. Университетом ведутся работы по модернизации завода по производству газоблоков в индустриальной зоне «Казыгурт» в селе Майлоошак Казыгуртского района Туркестанской области. Подготовлен договор с ООО «АСМ-Экспорт» (Россия, Барнаул) на поставку линии по производству газоблоков.

Таким образом, созданные университетские проекты повысят привлекательность социальной среды в городском конгломерате и новое качество жизни в регионе, расширят доступ к современным технологиям. В целом, сегодня политика Министерства образования и науки Республики Казахстан направлена на удовлетворение потребностей в инженерных кадрах в стране, увеличено количество грантов на технические специальности до 60%. А в 2022 году количество грантов на технические и IT-специальности по программе «Болашак» увеличится с 36% до 60% от общего количества выделяемых грантов. Это одна из дополнительных мер для того, чтобы поддержать поступающих на эти направления подготовки.

Таким образом, мы сможем мотивировать выпускников школ для поступления на технические направления подготовки и уверены, что, учитывая наш научно-образовательный, кадровый потенциал ученых и поддержку стейкхолдеров, обеспечим южный регион востребованными, современными специалистами инженерного профиля.

Дария КОЖАМЖАРОВА,
Председатель Правления-Ректор
ЮКУ им. М.Ауэзова

НЕОБХОДИМА ИНТЕГРАЦИЯ НАУКИ И ПРОИЗВОДСТВА

После тяжелых первых дней января 2022 г. многим необходимо задаться вопросом, что же послужило теракту целостности суверенного Казахстана. Эти дни показали многие негативные стороны нашей не полностью обустроенной молодежи. Не надо забывать историю своей Родины и все то, что делает наше государство для них, разрабатывая ряд программных мероприятий для улучшения экономического и социального положения населения Республики Казахстан.

Решение Президента Касым - Жомарта Токаева с обращением по уделению значительного внимания на подготовку инженерных кадров технической специальности, нашло широкую поддержку и понимание. Все то, что произошло, и принимаемые меры Президентом РК в сложившейся ситуации по выводу страны из кризисного состояния можно считать началом вступления по спиралеобразному движению научно-технического перевооружения и кадровой политики в эпоху демократизации. Все это требует соблюдение законов и правопорядка, нашего геополитического положения в цивилизованном обществе. В этом играет большую роль интеграция и междисциплинарная взаимосвязь таких областей науки и техники, как химия, биология, физика, экономика, агрохимия, социальные проблемы, кооперация академической науки с отраслевыми НИИ и АПК, а также тесная связь между различными министерствами и производствами.

Проблемами многотоннажной химической промышленности являются выпуск продукции по устаревшим технологиям из-за нехватки средств на перевооружение, многотоннажные объемы техногенных отходов и медленное внедрение малотоннажных технологий минеральных удобрений специального назначения в зависимости от химического состава посевных угодий. Учитывая вышеприведенное, хотел бы остановиться на вопросах, возникших в процессе проведения исследований по разработке тукосмеси «ЖАМБ - 70» пролонгированного действия из природных сырьевых ресурсов и твердых отходов различных производств, на опытной установке мощностью до 500 кг/час готовой продукции, минуя стадию экстракции пента оксида фосфора из тонко измельченных природных фосфоритов серной кислотой в 2014г. Было наработано около 2 тонн тукосмеси, проведены их полевые испытания на различных овоще бахчевых культурах с определением изменения содержания, хлороорганических пестицидов, радионуклидов, санитарно-эпидемиологических, токсикологических и радиологических соединений в томатах, моркови, кукурузе и сое-бобовых культурах, показавшие отсутствие или нахождение выше указанных веществ в продуктах овощных и бахчевых культурах и повышение съема продукции от 15 до 50% в зависимости от сельхозкультуры.

В настоящее время данная установка применяется для разработки новых но-

менклатур тукосмесей и применяется в учебном процессе при проведении занятий студентам бакалавриата и слушателям магистратуры и докторантуры по специальности «Химическая технология неорганических веществ».

В плане НИЛ «Неорганические соли, стимуляторы роста и защиты растений» НАО «Южно-Казахстанский университет им. М. Ауэзова», созданной в 2019 году, на 2022 год намечено изучение процессов получения моноаммонийфосфата из фосфоритов месторождения Учбас, мониторинговые исследования состояния элементного состава почв южных регионов, с разработкой минеральных удобрений-тукосмесей целевого назначения для повышения продуктивности овощных сельхозкультур АПК, разработка технологии получения дефолиантов и бактерицидов на основе органических и неорганических веществ местных сырьевых ресурсов и отходов масложировых предприятий Туркестанской области, что требует выделения определенных финансовых затрат и увеличение штата лаборатории.

На базе НИЛ «НС, СР и ЗР» при тесном сотрудничестве с кафедрами «Химическая технология неорганических веществ» и «Безопасность жизнедеятельности и за-

щита окружающей среды» выполняется научный проект, выигранный молодыми учеными на реализацию научных исследований по научным и (или) научно-техническим проектам на 2020-2022 года по теме АР 08053112 «Күл-шлак қалдықтары мен доломит кендерінің сынамаларынан құрамында магний және басқа да микротыңайтқыштары бар тукоқоспа алудың экологиялық таза инновациялық технологиясын әзірлеу», с объемом финансирования 70,743456 млн. тенге, под руководством старшего научного сотрудника лаборатории, кандидата химических наук Сарыпбековой Н.С., в команде которой 2 кандидата наук и 4 докторанта с кафедр «ХТНВ», «БЖ и ЗОС» и «Химия».

В 2021 году объем выполняемых финансируемых научно-исследовательских работ, кроме запланированных ранее, составил более 30 млн. тенге, а на 2022 год - 24,086 млн. тенге

В апреле 2021 года НИЛ совместно с общеобразовательной средней школой № 36 им. Казбек би и коммунальным государственным учреждением «Центр экологии, краеведения и туризма» управления образования города Шымкент, была подана заявка на конкурс инновационных проектов по программе 026 в области агропромышленного комплекса

города Шымкент по теме «Организация производства 5 т/ч тукосмеси «ЖАМБ-70» пролонгированного действия», включающая выпуск, проверку и распространение экологически безопасной минеральной тукосмеси, содержащей сорбционные вещества, макро- и микроудобрения для озеленения массивов АПК г. Шымкент.

Материальная база НИЛ расположена в учебно-производственном комплексе 118 Б, где расположены лабораторные помещения для проведения лабораторно-экспериментальных исследований площадью более 50 м², а также технологическая линия опытного производства тукосмеси из твердых исходных материалов производительностью до 500 кг/ч поликомпонентного удобрения.

С целью внесения максимального вклада в становление и развитие НАО ЮКУ им. М. Ауэзова, как предпринимательского университета стратегический план научно-исследовательской лаборатории НИЛ «НССР и ЗР» формирует программу своего развития на основании запросов Агропромышленного комплекса и промышленных предприятия РК, коммерциализации результатов научной и научно - технической деятельности по выпуску новых номенклатур тукосмесей,

содержащих макро- и микро удобрения, влагоудерживающие вещества и гуматы, а также предоставления открытого доступа производственникам, предпринимателям и инвесторам работы НИЛ, в соответствии с ниже приведенным планом и индикаторами.

НИЛ «НС, СР и ЗР» имеет тесные связи с Беларуским государственным технологическим университетом (г. Минск), Могилевским государственным университетом продовольствия (г. Могилев), Республика Беларусь, Санкт-Петербургским государственным технологическим институтом (Техническим университетом) (г. Санкт-Петербург), Российским химико-технологическим университетом им. Д.И. Менделеева (г. Москва), Санкт-Петербургским Политехническим университетом (г. Санкт-Петербург) Российская Федерация, Хемницким техническим университетом (г. Хемницы, Германия), КазНИИ почвоведения и агрохимии им. А.А. Успанова, КазНИИ защиты растений и карантина, Казахским институтом химических наук им. А.Б. Бектурова, КазНИТУ им. Сатбаева, КазНУ им. Аль-Фараби, КазНАУ им. С. Сейфуллина, ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Таразским региональным уни-

верситетом им. М.Х. Дулати, КазАТУ им. С. Сейфуллина, Могилевским государственным университетом (г. Могилев, Республика Беларусь).

Для нормального функционирования работы НИЛ «НС, СР и ЗР» имеет тесные контакты с ТОО «Казфосфат» и ее филиалами НДФЗ и ЗМУ, ТОО «Сарытас удобрения», Еврохим, по производству фосфора и фосфорных удобрений, проектными организациями ТОО «КазНИИгипрфосфор» и ТОО «Рекон».

О продуктивности работы лаборатории указывает тот факт, что сотрудниками лаборатории совместно с докторантами и научными работниками кафедры «ХТНВ» и кафедры «БЖ и ЗОС» опубликовано более 30 научных трудов, числе которых Международное авторское свидетельство № ЕС-01-003041 Способ извлечения оксидов свинца и цинка из шлаковых отходов свинцового производства, депонированное в Бюро авторских прав «INTEROCO», под правовой охраной во всех 167 странах-участниках Бернской конвенции об охране литературных и художественных произведений (Берн, Швейцария), 4 патента РК на полезную

модель, старей входящих в базу Скопус, КОКСОН, в журналах зарубежных стран и трудах международных и республиканских научно-практических конференций.

В 2020 году издана монография Новые виды фосфорсодержащих комплексных удобрений и тукосмесей. Технологии получения и агрохимическая эффективность -: монография / К. Т. Жантасов [и др.]; под. науч. ред. О. Б. Дормешкина, К. Т. Жантасова. – Минск: БГТУ, 2020. – 325 с. и учебник – К.Т. Жантасов, К.Д. Айблаева, Ш.М. Молдабеков, Сарыпбекова и др. «Технология ядохимикатов и стимуляторов роста растений» / Под ред. д.т.н., проф. Жантасова К.Т. / Изд. Алем Шымкент - 2020 320стр, а также в 2021 г. «Улы химикаттар мен өсімдіктер дамыту ынталандырғыштары технологиялары»; оқулық / т.ғ.д., профессор Қ.Т.Жантасовтың редакциясымен/ «Әлем» баспаханасы. Шымкент - 2021-320 бет.

В монографии представлены новые виды и технологии получения фосфорсодержащих комплексных удобрений, разработанные в рамках выполнения

государственных научных программ, а также деятельности Научно-образовательного консорциума высших учебных заведений Республики Беларусь и Республики Казахстан. Приведены результаты исследований по получению и агрохимической эффективности комплексных сложно-смешанных NPK удобрений на основе тукосмеси «ЖАМБ-70», а также новых форм комплексных NPS и NPKS удобрений на основе карбамидсодержащих систем.

Необходимо отметить тот факт, что Президент нашей страны возлагает надежду на увеличение грантов и привлечение молодежи на техническое направление обучения, для поднятия престижа инженерных специальностей и технологического развития всех отраслей промышленности.

Заведующий НИЛ «НС, СР и ЗР», доктор технических наук, профессор, академик Российской академии естественных наук, Председатель НТС ЮКУ им. М. Ауэзова Жантасов К.Т.

Вклад ученых в решение проблем нефтегазовой отрасли

Ежегодно 12 апреля в Казахстане отмечается День науки. Этот праздник был учрежден указом президента в 2011 году, а первое его празднование состоялось в 2012 году. Основа для построения новой национальной научной системы была заложена с принятием Закона о науке, согласно которому заложена новая система финансирования научных разработок отечественных ученых. Она привела к значительному увеличению финансирования науки в последние годы, что дало новый импульс плодотворной работе отечественных ученых.

Одной из основных задач, которые государство ставит перед научной общественностью, является решение проблем реального сектора экономики. Как известно, значительная доля средств отечественного бюджета формируется за счет нефтегазовой отрасли. Последние изменения в законодательстве Республики Казахстан направлены на повышение эффективности нефтегазовой сферы; в то же время, в ней имеется целый ряд проблем, в том числе научно-технического характера. В частности, существует большая потребность в отечественных недорогих химических реагентах для бурения скважин, а также подготовки и транспортировки нефти.

Ученые кафедры «Нефтегазовое дело» Южно-Казахстанского университета им. М. Ауэзова на протяжении последних десяти лет проводят активные научные изыскания по получению реагентов для применения в нефтегазовой отрасли страны. Сырьем служат побочные продукты местных предприятий по производству растительного масла, таких, как соапсток, хлопковый гудрон, и другие. Получены новые химические реагенты для подготовки и транспортировки парафинистой нефти, а также материалы ком-

плексного действия для применения при бурении скважин на твердые и жидкие полезные ископаемые. Современная приборная база университета позволяет проводить исследования на высоком уровне. Осуществляется подготовка технико-экономического обоснования для последующей коммерциализации результатов научных исследований.

Работа ведется в сотрудничестве с Санкт-Петербургским государственным морским техническим университетом, Российским государственным университетом нефти и газа им. И.М. Губкина (г. Москва), университетом Хериотт – Ватт (г. Эдинбург, Шотландия), Казанским национальным технологическим университетом, а также Азербайджанским университетом нефти и промышленности (г. Баку). Результаты работ опубликованы в высокорейтинговых журналах и легли в основу шести докторских и около двадцати магистерских диссертаций, получены патенты, в том числе Евразийский патент.

**Кафедра «Нефтегазовое дело»
Надиров Казим Садыкович,
лауреат госпремии РК, д.х.н., профессор**

ПАССИВТІ ҒИМАРАТТАРДЫ ЖОБАЛАУДЫҢ ҚҰРЫЛЫМДЫҚ ПРИНЦИПТЕРІ

Ең дұрысы, пассивті үй тәуелсіз температураны қолдау үшін, ешқандай шығын қажет етпейтін тәуелсіз энергетикалық жүйе болуы керек. Пассивті үйдің жылытуы онда тұратын адамдар мен тұрмыстық техниканың жылуына байланысты болуы керек. Кейде «пассивті үйдің» анықтамасы «ақылды үй» жүйесімен шатастырылады, оның мін-деті, ғимараттың энергияны тұтынуын бақылау болып табылады. Сондай-ақ, «белсенді үйдің» жүйесі әртүрлі, ол аз қуатты жұмсаудан басқа, оны өзі де қамтамасыз етеді, соны-мен қатар оны орталық жүйеге (оң балансы бар үй) бере алады.

«Құрылыс ғимараттарының архитектура-сы» пәнін оқып-үйрену барысында 330 орындық бала-бақшаның курстық жобасы аяқталды. Оның дизайнерлік шешімдерінің негізіне пассивті үйді жобалауды негізгі тұжырымдамасына негізделген. Бұл жобада пассивті үй идеясы сындарлы шешімдерді дамытуда көрініс тапты. Пассивті үйдің негізгі тұжырымдамасының талаптарына сәйкес келетін ғимараттың құрылымдық шешімі, ғимараттың сырт қабығының, сыртқы жылу оқшаулау сапасы болып табылады, бұл:

- ғимараттың барлық жағынан толық оқшаулау: іргетас, қабырғалар, шатыр;
- жылу оқшаулағыш материалдардың жоғары сапасы: оның жылу өткізгіштік коэффициенті, бу өткізбеу мен жылуды көрсететін қасиеттері, оқшаулау қабатының қажетті қалыңдығы;
- жылу оқшаулауының сапасы: бөліктер, түйістер, тетіктер арасындағы жарықтардың болмауы, жылу мен суық көпірлерінің болмауы;
- ғимараттың сыртқы қабығының максималды ықтималдылығы (ауа өткізбейтіндігі);
- Үй салғанда, біз кем дегенде екі мәселені шешуге тырысамыз:
- шатырдың болуы;
- сонымен қатар іштегі жылуды сақтау. Бұл екі мәселелерді орындау сапасы біздің мүмкіндігіміз бен қабілеттімізбен байланысты. Алайда, біріншіден, жылу көздерінің жоғалу себептерімен айналысуымыз қажет.

ҚНЖЕ жылу жоғалту жайында мынандай мәліметтер береді:

- іргетас - 18% дейін;
- сыртқы қабырғалар - 20% дейін;
- терезе, есік - 21% дейін;
- желдету - түтін мұржасы - 25% дейін;
- шатыр - 10% дейін.

Бірінші міндет-бұл шығындарды барынша азайту. Қандай тәсілмен? Белгілі болғандай, іргетас арқылы жылу жоғалту жалпы алынған жылу жоғалту көлемінің 10-15% құрайды, сондықтан ғимаратты қоршау құрылымдары, және едендерді жылумен оқшаулау, ғимаратты жылумен оқшаулаудың негізгі мақсаты болып табылады. + Тиімді жылу оқшаулау бөлмедегі микроклиматты жақсарттып қана қоймай, сонымен қатар құрылыс конструкцияларының қызмет мерзімін арттырады. Жылу оқшаулағыш материалдарды ұтымды пайдалану жылуды жоғалту мен құрылыс жұмыстарының шығындарын азайтуға мүмкіндік береді. Заманауи жылумен оқшауланған материалдар төменгі жылу

өткізгіштік және гигроскопиялық қасиеттерін ұзақ мерзімде ыңғайлылықпен қолдану қасиеттерін біріктірулері керек. Бұл талапқа жылумен оқшауланған «Термомовент» плиталары толығымен сәйкес келеді.

Мақтаны өндіру үшін габбро-базальт түріндегі жыныстар мен олардың аналогтары, қышқылдықты кемінде 1,8-ден қамтамасыз ететін шөгінді және вулкандық жыныстар, шламдар және аталған компоненттердің қоспалары. Плиталар гидрофобиза-торлар (май және кремнийорганикалық құрамы) қолданылатын синтетикалық байла-ныстырғыштар мен модификациялайтын қоспалар негізінде дайындалады. Тау жыныс-тарынан алынған жұқа талшықты минералды мақтаның жоғарғы сапасы, өз негізіндегі өнімнің жоғары сапасын қамтамасыз етіп, жылу оқшаулайтын плиталардың сығылу мен суға төзімділігінің тұрақты көрсеткішін қамтамасыз етеді. Цокольды қабаттағы едендер көбіне темірбетонды плиталардан жасалады. Бетон жылуды өте жақсы өткізеді, демек оны жылу оқшаулағыш материалмен жабу өте маңызды. Оқшаулағышқа ылғал жібер-меу мақсатында, жылу оқшаулағыш материалдың асты мен үстін гидрооқшаулағышпен жабады. Барлық жағдайларда жұмыс тәртібі мынадай: гидрооқшаулау, оқшаулау, қосымша жабын, еденасты жабын.

Цокольды қабат су сіңірмеу үшін, ғимарат айналасында міндетті түрде төсеніш (от-мостка) қарастырылуы керек. Олар суық көпір жасайды.

«Суық көпірлер» өздігінен шектелген құрылыс элементтерін көлемі бойынша ұсынып, жоғарлатылған жылу беру арқылы жүзеге асырылады. Бұған мысал ретінде кірпіштен немесе қабырғалардан және бетоннан жасалған құрылыс элементтері, мысалы, жүк көтеретін едендер, терезе және есік көпірлері, айналма

анкерлер, қаттылық тіректер, тіректер, жертөлелер және т.б. Суық көпірлердің теріс әсерлері:

- жылу энергиясын ұлғайту;
- су конденсатын қалыптастыру және жинақтау қаупі;
- құрылыс элементтеріне зиян келтіру қаупі;
- денсаулығына қауіп төндіретін қалыпты қалыптастыру қаупі.

Қосымша гидро және жылуды оқшаулау үшін іргетасты табиғи таспен аяқтауға болады. Бұл әсем көрінеді және жақсы су өткізбейтін қасиеттерге ие, ол қабырғаларды шұңқырдан, жаңбырдан және басқа ылғалдан сенімді қорғайды. Қабырғаларды сыртқы және сыртқы жақтарынан оқшаулауға болады. Қабырғаларды сыртынан оқшаулау ең тиімді болып саналады. Бұл жағдайда оқшаулағыштың қалыңдығына байланысты ғимарат өлшемі азаймайды. Сонымен қатар, ылғал әсерінен пайда болатын саңырауқұлақтар мен конденсаттардың пайда болуын болдырмайды. Бу өткізетін материалдармен сыртқы қабырғаларды оқшаулағанда, жылу энергиясын максималды үнемдеу жүзеге асырылады. Қаптауыш кірпіштен жасалған көтергіш қабырғаның орта қабатты көтергіш қабырға түрінде қолданылатын оқшаулағыштар мен қаптауыш кірпіштен жасалған қорғанышты-декоративтік қабырға конструкциялары жаңа құрылыстарда қалай қолданылса, дәл солай қайта құрылыс жүргізу кезінде де қолданылады. Бұл құрылымдар коррозияға төзімді болатын икемді байланыстары арқылы жасалады. Қатты кірпіш байланыстарын пайдалану құрылыстың жылу кедергісін едәуір төмендететіндіктен, жылу оқшаулағыш қабатының ұлғюын талап ететіндіктен, икемді шыны немесе базальт пластикалық байланыстарды пайдалану өте қолайлы.

Үш қабатты қабырғаның оқшаулағыш құрылысы кезінде келесі шарттар орындалды:

- орташа қабат ретінде пайдаланылатын жылу оқшаулағыш материал суды репеллирлеуге және шөгуге жоғары қарсылыққа ие болуы тиіс;
- сыртқы қаптауға арналған бұеткізгіш материал, әдетте тығыздығы ішкі қаптауға қарағанда аздау болады;
- оқшаулағыш пен сыртқы қабырға арасындағы ауа аралығын қамтамасыз ету қажет.

Қабат аралық жабындар жылдам жылу өткізетін материалдан жасалғаннан соң, олар да оқшаулауды талап етеді. Едендерді қабаттар арасында оқшаулау үшін минералды жүн қолданылады. Тек қана матаның қабатымен герметикалық жасырын болғаны маңызды. Пассивті үйдің энергия тиімді компоненттері:

- жылы терезелер мен сыртқы есіктер;
- қуатты үнемдейтін екі қабатты терезе.

Үйдің жылуын сақтаудағы терезелердің рөлі өте жоғары. Термографиялық зерттеулер көрсеткендей, үйдегі жалпы жылудың шығыны 25% көптеген ғимараттардағы терезелер томен деңгейде жылумен оқшауланған. Әдетте, барлық терезелердің жалпы ауданы қабырғалар мен шатырлардан гөрі аз екенін ескере отырып, бұл өте үлкен шығын деп айтуға болады. Сондықтан, үйлерді энергия тиімді терезелерімен қамтамасыз ету тұтынудың томен деңгейі, пассивті үйлер және т.б. томен деңгейде тұтынатын үйлер мен пассивті үйлер тұрғызғанда, сөзсіз маңызы бар.

Курстық жобада Екі жабынды томен эмульсиялы үш қабатты шыныдан жасау және инертті газбен толтыру - бұл ұзақ

мерзімді құрылыс пен модернизация үшін оңтайлы сапа.

Энерготиімді құрылыста маңызды жаңалық болып, жылумен оқшауланған үш қабатты шынылау болып табылады. Мұндай шыныпакетте екі томен эмиссионды жабын және инертті газбен толтырылған екі камера болады. Егер де әйнекте ғана емес, сонымен қатар бүкіл терезеде бірдей мәндерге жету қажет болса, онда терезедегі жақсы оқшауланған терезелерді, сондай-ақ шыны шетінің бойымен жылу оқшауландырылған рамаларды қолдану қажет. Нәтиже - «жылы терезе» немесе «пассивті стандартты терезе». Осылайша, жоғарыда аталған әдістердің есебінен, энергияның үлкен көлемі пассивті жолмен сақталады. Біз қалыпты үйдің 20%-дан аспайтын жұмысын қажет ететін пассивті үйге ие боламыз. Оқшаулау қалыңдығын ұлғайтуда қосымша шығындар, ғимараттың жинақтылығына тікелей байланысты болып келеді.

Баламалы энергия көздері арқылы қамтамасыз етілген тиісті инженерлік жабдықтардың (жылу сорғылары, күн коллекторлары, күн панельдері, жел диірмендері және т.б.) көмегімен үйге техникалық қызмет корсету үшін энергияны үнемдеуге болады.

Үйді қайта құру шығынымен оның қоршаған ортаға тигізетін кері әсері нөлге теңеліп, «нөлдік энергия» деп аталатын үй аламыз, қалауымызша және қаражатқа байланысты, тіпті «энергия плюсы» сипаттамасы бойынша үй тұрғыза аламыз.

**М.Әуезов атындағы ОҚУ колледжі,
Құрылыс геодезия, инженерлік графия пәні оқытушысы, Қонысбеков М.К.**

ПРИОРИТЕТЫ РАЗВИТИЯ НАУЧНОГО ЦЕНТРА «ИСТОРИЯ И ЭТНОЛОГИЯ» ЮКУ ИМ. М.АУЭЗОВА

Один из научных центров, действующих в НИИ «Социально-гуманитарных наук» ЮКУ имени М.Ауэзова и проводящих организацию научных исследований в области гуманитарных наук является научный центр «История и этнология».

Научный центр «История и этнология» был сформирован в 2009 году и ведет свою деятельность в соответствии с основными направлениями развития университета в области гуманитарных наук, содействует формированию научного потенциала университета и подготовки квалифицированных специалистов в области истории и этнологии. Основными направлениями научного центра являются: планирование, организация научно-исследовательской деятельности в соответствии с основными направлениями развития университета и профилем подготовки специалистов; проведение фундаментальных исследований на основе государственных финансируемых научных работ; публикация результатов важных теоретических, методических, прикладных и экспертных исследований через научно-издательскую деятельность (патенты, статьи, монографии); организация и проведение научных экспедиций, конференций, форумов, семинаров, учебных курсов, круглых столов на республиканском и международном уровнях; содействие историко-культурному, научному сотрудничеству и обмену опытом с другими государствами. Эти направления заложены в основу устойчивого развития научного центра и являются основополагающими при выполнении функциональных задач.

5 января 2021 года Президент Республики Казахстан К.К.Токаев в своей статье «Независимость дороже всего» поставил волнительные вопросы «...когда мы выходим на вершину нашей Независимости, каждый сознательный гражданин задается вопросом - «каких успехов мы достигли за тридцать лет?», «Какую страну мы подготовим для следующего поколения?», «...что еще нам надо сделать, чтобы укрепить нашу государственность?». С этой точки зрения, это важный момент, когда мы вновь возвращаемся в прошлое, размышляем о достижениях и недостатках в развитии исторического периода, чтобы объединить наши мечты и устремиться в будущее». Президентом были также поставлены задачи направленных на «...популяризацию истории страны, сохранения национальной идентичности и ценностей».

Таким образом, Глава государства подвел итоги 30 лет развития страны и в целях успешной, качественной организации развития, в том числе научно-исследовательской работы 2022 года 16 марта в своем Послании народу Казахстана «Новый Казахстан: путь обновления и модернизации» определил дальнейшие шаги нового пути процветания, направив страну на новый курс.

В рамках развития научно-исследовательской деятельности, республиканского и международного сотрудничества, привлечения специалистов в данную отрасль, еще с 2009 года Научный центр «История и этнология» заключил договора и меморандумы о взаимном и научном сотрудничестве с рядом научных центров и научно-исследовательских институтов республиканского и международного значения.

Эти шаги позволили расширить границы и тематику направлений научно-исследовательских работ. Среди них ведущие кафедры высших учебных заведений, научные институты социально-гуманитарного на-

правления Республики Казахстан, международные партнеры как: Институт «История России», Институт «История стран Азии и Африки» РАН РФ, Отдел «Советской эпохи» Института «История» Академии наук Республики Узб. кафедра «Дизайн» факультета «Искусство, реклама и дизайн» Тихоокеанского ГПУ Хабаровска, РФ, РОО Ассоциация кафедр АНК «Шанырак» ЕНУ им. Л.Н.Гумилева, экспертный совет этнологов АНК по Туркестанской области.

Реальными результатами по обсуждению и продвижению научных идей в развитии науки и образования Казахстана, а именно в области гуманитарных наук стало проведение международной научно-практической конференции «Казахстанский путь независимости: 30 лет созидания», посвященной 30-летию Независимости Республики Казахстан 3 декабря 2021 года, где участвовали государственные деятели, академики, ученые-педагоги высших учебных заведений, сотрудники многих НИИ и НЦ ВУЗов из городов Нур-Султан, Алматы, Тараз, Туркестан, Караганды, Шымкент, ученые зарубежных стран - Узбекистан, Турция. Они представили свои результаты научных исследований по направлениям работы: Казахстан: генезис и эволюция этнической системы тюркских стран; исторические этапы, достижения и ценности независимого Казахстана; технологическое развитие и политико-экономические реформы Независимого Казахстана; цифровой Казахстан: динамика развития образования и науки, процесс модернизации общественного сознания; новый курс Независимого Казахстана, развитие актуальных отраслей в XXI веке. На пленарном заседании конференции прошла презентация коллективной монографии «Мың жылдық белес (Тәуелсіздікке жеткізген жол даңғыл болған жоқ)», подготовленная учеными НИИ «Социально-гуманитарные науки». Таким образом, был проведен большой итог, результативной работы и положительная оценка деятельности научно-исследовательских институтов и научных центров ЮКУ им.М.Ауэзова в целом, предложены новые направления в организации и привлечению ученых, молодых специалистов в новые проекты.

Отдельным направлением в работе НИИ «Социально-гуманитарные науки» является республиканский научный журнал «QAZAQSTAN». Научное издание активно работает в научном центре «История и этнология». В результате 3-х летней работы с 2019 - по 2021 год, общее количество членов редакционной коллегии по отраслям составило 51 человек; из ЮКУ им.М.Ауэзова - 31 человек; членов редакционной коллегии (на уровне РК) - 14 человек; членов редакционной коллегии (на международном уровне) - 6 человек. На основании договора №260 от 05 июля 2019 года введен в базу РИНЦ и выпускается 4 раза в год. Журнал основан в целях реализации стратегического плана ЮКУ им.М.Ауэзова на 2019-2023гг., 2020-2025гг., научного сопровождения, то есть проведение мероприятий и публикаций по 17 специальным проектам программы «Рухани жаңғыру» и программной статьи «Семь граней Великой степи». Специфика реализации специальных проектов включает как научно-исследовательскую, так и воспитательную, культурную направленность.

С января 2021 года научное издание включило в основную задачу реализацию статьи главы государства К.К.Токаева «Независимость превыше всего», дополнив еще более качественный и углубленный подход к развитию научных исследований в высшем образовании республики, привлекая в область научной деятельности специалистов практиков, как например музеев, архивов, библиотек, средних и профессионально-технических учебных заведений, через совместные научные исследования и публикации результатов. Тематические рубрики журнала: история Казахстана; реабилитация жертв политических репрессий; всеобщая история; археология; этнология; тюркология; архивное дело; музейное дело; библиотечное дело; политология; философия; культурология; юриспруденция; международные отношения; экономика; социология; краеведение; педагогика и методика преподавания; психология и инклюзивное образование; языкознание и литература; изучение языка в когнитивном аспекте - основа межкультурной коммуникации; искусство (музыка; хореография, театр); изобразительное искусство и дизайн (профессиональное обучение). С периода своей деятельности «QAZAQSTAN» выпустил более 510 статей, с регистрацией в базе РИНЦ.

Начиная с 2022 года в социально-экономическом, общественном и научно-образовательном развитии регионов Казахстана намечалась работа по «...политической трансформации, ускорению экономического развития страны, отвечающей чаяниям граждан...». Государственные задачи поставили перед научными центрами новые идеи для реализации - научные исследования имеющие социальную значимость, практическое применение, развитие отечественной производства, приносящие реальный доход и благо государству и народу в целом. Основываясь на данных приоритетах, научный центр «История и этнология», начал работу по обновлению связей в вопросе о развитии научных исследований, имеющих социально-экономическую значимость международного и республиканского уровня.

Таким образом, в текущем 2022 году впервые за историю Ауэзов университета на международном уровне подписан договор о взаимной научном сотрудничестве с Таласским государственным университетом Республики Кыргызстан, а на республиканском уровне с Институтом Истории и этнологии имени Ч.Ч.Валиханова Комитета науки МОН РК, обновлены договора с рядом республиканских вузов.

Новыми направлениями в работе вузов стало обучение и подготовка профильных специалистов, преподавателей, молодых ученых, магистрантов, докторантов), привлечение в научные проекты зарубежных ученых на основе государственных финансируемых научных работ; совместная организация и проведение научных конференций, форумов, семинаров, учебных курсов повышения с ведущими научными сотрудниками и учеными, организация экспедиций, реализация научно-издательской деятельности результатов исследований; организация и проведение научной и научно-исследовательской стажировки / практики общим объемом 72 часа.

Таким образом, научный центр ведет не только научную, но и научно-образовательную деятельность. Вместе с тем, в реалиях социально-экономического и общественно-политического развития страны в направлении научных исследований Научный центр «История и этнология», с 2022 года ставит задачи: пропагандировать развитие отечественного патриотизма не только как показатель духовной ценности, но и как мощный фундамент, формирующий высокий моральный дух народа, общества, историческую память, культурное наследие, традиции и обычаи своей земли; развивать исследования в области исследования культурной самобытности народа, которая должна стать мощной и созидательной силой, способной обеспечить эффективное развитие общества, направлять особое внимание на реализацию работы по созданию и развитию личного имиджа «Малой Родины», пропаганде любви к родному краю, пробуждению и развитию интереса и уважения к традициям, истории, культуре народа, опираясь на его духовные ценности.

Необходимо отметить, что государственные приоритеты развития научных исследований продиктованы актуальными проблемами в казахстанском обществе. С 2022 года Комитет Науки МОН РК в области развития фундаментальных, прикладных, междисциплинарных исследований общественных наук, усовершенствовал направления гуманитарных исследований, обращая особое внимание на модернизацию и устойчивое развитие экономики; проблемы социальной модернизации; проблемы социологии, социолингвистики, этнологии, этнополитики, конфликтологии, гуманитарной географии, межэтнических отношений и этноконфессиональных отношений; проблем современных международных отношений международного права, глобальных, региональных и трансграничных геополитических, геоэкономических, геопроцессов. Актуальными остаются исследования в области познания личности и археологии, проблемы традиционного казахского искусства.

Особыми выделяются такие направления, как изучение теоретико-методологических проблем отечественной истории; теоретико-методологические проблемы археологии в контексте новых парадигм отечественной истории, духовные святыни Казахстана, гуманитарная информатика, общенациональное единство, мир и согласие, общность истории и культуры, литературы и языка, традиций и ценностей в условиях модернизации общества, Казахстан в мировой системе исторических процессов XX-XXI вв.

Таким образом, эти направления дают толчок в научно-исследовательской работе ученых-педагогов, поиска и анализа неисследованных источников, участия в программно-целевых и финансируемых научных проектах, публикационной деятельности, подготовки новых учебников, которые намечены ответить потребностям общества.

Торгаутова Ш.А.

магистр, начальник научного центра «История и этнология» ЮКУ имени М.Ауэзова

Женщина - хранительница домашнего очага

Эмансипация женщин в семье и обществе внесла повсюду свои коррективы, в том числе и в обязанность «хранить семейный очаг». Почему именно женщина хранит семейный очаг и отвечает за него?

А вы знаете, кто присвоил женщине «звание» хранительницы домашнего очага, и с каких времён на женщину возложена такая обязанность?

Эта семейная традиция берёт своё начало с древности. И не только с древних времён, а с очень древних, чуть ли не первобытных.

Что означает домашний очаг и какова его роль? А очаг - это сердце дома. Домашний очаг - это источник тепла и света. В очаге всегда горел огонь, на нём люди готовили пищу и грелись возле него.

И хранила огонь именно женщина. Женщине поручалась простая, но очень важная задача. В случае, если огонь в

домашнем очаге часто гас, то считалось, что женщина плохо смотрит за ним и за домом.

И домашний очаг, и весь дом - это забота женщины, в первую очередь.

Домашняя обстановка - одно из важных составляющих семейного счастья. Если порядок в доме, то, как правило, и в мыслях у человека царит порядок. Вот почему, прежде чем наводить чистоту в доме, рекомендуют, сначала, навести порядок в своих мыслях.

Как хранит современная женщина домашний очаг?

Если раньше от женщины требовалось быть хорошей домохозяйкой и матерью, то теперь женщина должна быть успешной еще и на работе. В современном мире, многие женщины, занимая лидирующее положение в обществе, не забывают еще и заниматься наведением порядка в доме.

Что бы женщина ни делала, если она делает это с удовольствием и с любовью, то она оставляет свой отпечаток, свой след в своих действиях. Если женщина сама, с удовольствием наводит порядок в доме, то она приносит свой след, свой отпечаток, свою энергетику в домашнюю обстановку. И это очень сильно чувствуется. Часто бывает, что зайдешь в гости к такой хозяйке, и ощущаешь уют и гармонию этого дома, и уходить из него не хочется.

Женщина в семье является хра-

нительницей домашнего очага, создаёт гармоничную атмосферу и вкладывает частичку себя в обстановку, то и семья становится счастливее и отношения между членами семьи гармоничнее и дети растут в уютной атмосфере любви.

Непременные качества современной женщины — это целеустремленность и независимость. Свои деловые качества она должна проявлять в полной мере, но оставаться при этом женственной. Сложно представить женщину без семьи и детей, они помогают ей самореализоваться. Чтобы чувствовать себя настоящей женщиной, надо ощущать, что тебя любят и обязательно любить при этом самой. Эти черты могут найти в себе все женщины, но каждая из них не теряет при этом своей индивидуальности. Поэтому все мы такие разные. Проблема современной женщины в том, что ей не хватает времени. Нужно успеть и ребенка воспитать,

и образование получить, и карьеру сделать. Сложно, но возможно, просто приоритеты надо расставить правильно. Главное достоинство современной женщины в том, что она сама себя уважает и ценит, отчего и другие начинают прислушиваться к ее мнению.

Современная женщина — это самодостаточная, уверенная в себе личность.

Поэтому, женщины, попробуйте забыть все и просто следуйте своему внутреннему импульсу. Такое решение сделает ваш образ самым неповторимым и привлекательным не только для окружающих людей, но и для самих себя.

**Преподаватели
кафедры «Русский
язык и литература»
Бахтибаева Ф.А.
Бекназарова Р.К.**

Қазақ мәдениеті -

ИМАНДЫЛЫҚ айнасы

Қазақ мәдениеті ген, тіл, діл, дін ұғымдарымен біте қайнаған, ғасырлар бойы қалыптасқан ұлттық мәдениет. Ол ұлттық тәлім-тәрбиенің, адамгершілік тұжырымдардың негізінде дамып, қалыптасты. Ұлттық бірегейліксіз, ұлттық идеясыз ұлт қалыптасуы мүмкін емес. Сол сияқты нақтылы адами қарым-қатынастарда да төзімділік пек адалдықтың, біреудің қайғысына ортақ болу, жанашырлық, үлкенді сыйлау, әке-шешеге риясыз құрмет көрсету т.с.с. құндылықтардың маңыздылығын асыра бағалау қажет.

Ұлттық код ұлттық мәдениетпен астасады. Ұлттық тәрбие сол ұлттық мәдениетті дамытудың қозғаушы күші болып табылады. Әрбір халықтың тарихи тіршілігі мен рухани тәжірибесі бар. Қазақтың ұлттық коды деп қазақ халқының жаратылысын, табиғатын, рухани бітімін, өмір салтын айқындайтын белгілерді атасақ қателеспейміз, тарихи тамыры тереңде жатқан, ұлтымыздың күні бүгінге дейін бәрінен жоғары бағаланатын қасиеттері, қазақтың ұлттық болмысының сырын түсінуге апаратын, тиісінше қастерлеп, сақтауға жататын құпия кілт.

Қазақ халқының ұлттық болмысы ғасырлар бойы қалыптасып, бекем орныққан, сондықтан да ол қазақ рухын небір күйзелістерден аман алып келе жатқан айрықша қасиетке ие. Халқымыздың сол қасиетін танытатын формула күллі материалдық байлықтан адами құндылықты биік қоятындығымен ерекшеленеді. Өйткені, бағзы заманда әділеттілік, адалдық, шыншылдық және адами қасиеттер дәулет атаулыдан әлдеқайда артығырақ бағаланатын.

Рухани кодымыздың басты тіні, ұлттың күллі қастерлі ұғымдарын, қасиеттерін бойына жиған өзегі тіл болып табылатыны құпия емес. Міне, сол қасиетті ана тіліміздің қуаты бүгінде әлі де алаңдатады. Тұрасын айтқанда, мемлекеттік мәртебесіне қарамастан, қазақ тілінің қолданыс аясын тиісті дәрежеде кеңейте алмау, оны өзге тілдермен қойыртпақтап, бұзу, дұрыс сөйлемей, тіпті мүлдем

ұмыту өзіміздің ұлттық құндылықтарымыздың жүйесін сақтай алмауға әкеліп соғатыны анық.

Әрбір ұлттың ұлттық қасиеттері ұлттық тәрбиеге байланысты дамып, қалыптасқан. Халық педагогикасы ұлттық әдебиет пен сол ұлттың салт-дәстүрлерінен құралады. Әдебиет көркем шығармалар арқылы сан үйренуден бастап, шығарма кейіпкерлерінің тілін, ойын, іс-әре-

кеттерін, мінез-құлқын, ұлттық қасиеттерін үлгі ретінде әсерлі баяндап, содан соң көркемдеп көрсетіп үйрету арқылы жеке тұлғаның адамдық қасиеттерін қалыптастырып, кісілік сана сапасын арттырады. Қазақ халқының аса бай ұлттық әдебиеті, қайырымды, әдепті салт-дәстүрлері оның этностық ерекшеліктерін көрсетеді де, ол жеке тұлғалардың ұлттық қасиеттерін қалыптастырады.

Жастардың ұлттық қасиеттеріне меймандостық, кісілік, сыйласымдылық, имандылық, кішіпейілділік, кеңпейілділік, салауаттылық, тіршілікке бейімділігі, өнерпаздық, шешендік, ақынжандылық, сыпайылығы, мәдениеттілігі т.б. қасиеттері арқылы ерекшеленеді. Сондықтан қазақтың қазақ екенін, өзге ұлттан ерекшелігін болашақта сақтау үшін, өзімізді өзіміз бағалай білуге бет бұру – ұлттық байлығымызды игеру, ұлттық санамызды дамыту керек. Біздің мақсатымыз – ұлттық құндылықтарды іріктеп, оқыту үдерісіне енгізу арқылы ұлттың тұнып тұрған асыл мұралық рухани байлығынан болашақта ел билейтін ұрпақтарды сусындатып, отбасында да, мектепте де ұлтжандылық пен отаншылдыққа баулып, өз халқын, өз мемлекетін көздің қарашығындай қорғайтын тұлғаларды тәрбиелеп шығару.

**Байменова Сәуле Сүлейменқызы,
М.Әуезов атындағы ОҚУ,
«Мемлекеттік тілді оқыту»
кафедрасының оқытушысы**

Саналы ұрпақ – ҰЛТ БОЛАШАҒЫ

«Ұрпағы білімді халықтың болашағы бұлыңғыр болмайды» дегендей, жас ұрпаққа мән-мағыналы, өнегелі тәрбие мен білім беру – бүгінгі күннің басты талабы. Қайсар рух пен қара күшті қару етіп, еркіндік үшін күрескен бабаларымыздың ерлік жолындағы күресі бүгінгі таңда айбыны аспан тіреген тәуелсіздік тұғырын биіктетті.

Ұлт болып ұйысып, ел болып еңсемізді көтерген кезеңде қолға алар ісіміздің бірі – ұрпақ тәрбиесі. Халқымыздың болашағы – бүгінгі ұрпағы. Болашақ мемлекетіміз ұрпаққа деген сабақтастықтан туындайтын дүние болғандықтан, әр халықтың болашағы жастарына тәуелді екені даусыз мәселе. Егер бүгін жастар өз халқының рухымен тәрбиеленіп өспесе, онда елдің келешегі бұлыңғыр болмақ. Өйткені, ұлттың барша мұрасы жастарға аманат етіледі. Ал, жастар оны сақтамаса және өзінен кейінгілерге тапсырып кетпесе, біртіндеп ұлттың атауы да өшіп жоғалмақ.

Қай ғасырда болсын ұлт өмірін өркендетуші саналы да салауатты, ұлтжанды, рухы биік парасатты ұрпақты тәрбиелеу – қоғам алдындағы басты міндеттердің бірі. Сонымен қатар өз елінің рәміздерін, Ата заңын білуге, әрі құрметтеуге әрбір азамат міндетті.

Кез келген ұлтты қалыптастыратын орта – оның ұлттық мектебі. Сондықтан қазақ мектебінің тағдыры – ел тағдыры. Ұлтымыздың болашағын ойлаған алаштың ардақтылары мұны әрқашан ескеріп отырған. Қазақ халқының ұлы перзенті Мұстафа Шоқай «Ұлттық мәдениеттен жұрдай рухпен тәрбиеленген ұрпақтан халқымыздың қажеті мен мүддесін жақтайтын пайдалы азамат шықпайды» деп, өскелең ұрпақты ұлттық мектепте, ұлттық рухта тәрбиелеу керектігін көрсеткен.

XXI ғасырдағы ғаламдық өзгерістермен қатар даму – әр мемлекеттің басты мақсаты. Өркениет білім мен ғылымның дамуымен байланысты. Еліміздің болашағы көркейіп, өркениетті елдер қатарына қосылуы бүгінгі ұрпақтың біліктілік, іскерлік, құзыреттілік қабілеттеріне тікелей тәуелді. Бұл өз кезегінде сапалы білім мен іскерлікті талап ететіні сөзсіз. Жекелеген тұлғаға жүйелі білім беру, ынта-ықыла-

сын арттыру, құзыреттілігін қалыптастыру – біздің басты міндетіміз.

Сөз соңында айтарым, қазіргі кезде «Жастар – еліміздің болашағы» деген қанатты сөзді жиі айтамыз. Ал, сол жастардың болашағы, Отанымыздың ертеңгі тағдыры өзіміздің бүгінгі қызметімізді қалай атқарып жүргенімізге тікелей байланысты. Ендеше мына өтіп жатқан жаһандану, ғаламдану үрдістеріне жұтылып, ұлт ретінде жойылып кетпейік десек ұлымызды рухты, қызымызды ғұрыпты етіп тәрбиелегеніміз жөн.

**Рсымбетова Ләззат Амангелдіқызы,
М.Әуезов атындағы ОҚУ,
т.ғ.к., «Қазақстан тарихы»
кафедрасының аға оқытушысы.**

Рухани жаңғыру – ұлтымыздың ұлт болып ұйысуының, тарихымызды сақтаудың, тұлғаларымызды танытудың, өткенімізді білудің, болашаққа бағдардың, келешекке кемел ғибратты із қалдырудың мәйегі болатын бастама. Әлемдегі заманауи экономикалық, әскери-саяси ахуалды ескере отырып, қоғам санасын жаңғырту – бұл өмірлік маңызы бар және қажетті қадам.

Рухани жаңғыру – ҰЛТ ҰЙЫСУЫНЫҢ НЕГІЗІ

Бұл жерде Алаш зиялыларының «Ел бүгіншіл, менікі ертең үшін» деп аңсауы ұлт тәуелсіздігі, сана еркіндігі екендігін аңғарамыз. Себебі XXI ғасыр қазақ халқы үшін – жаңа дәуірдің, еліміздің өркендеуі үшін – жаңа белестің басталған уақыты. Ақпараттар ағыны толассыз жаңарып, жаһандану заманында өзгенің жетегінде кетпес үшін еліміздің ертеңіне алаңдап, ұлт болашағының жарқын өмір сүруі, сол үшін істеген бүгінгі қызметімізге байланысты.

Қазіргі таңда қоғамның рухани жаңғыруы, әр адам санасының жаңғыруына қатысты бәсекеге қабілеттілік, прагматизм, ұлттық бірегейлікті сақтау, білімнің салтанат құруы, революциялық емес эволюциялық жолмен даму, сананың ашықтығы бағыттары алға қойған қадамымыздың нақты көрінісі екені сөзсіз.

Әлемнің жылдам өзгеруі жағдайында, техника мен инновацияның дамыған кезінде адами капитал сапасы мен бүкіл халықтың бәсекеге қабілеттілігі маңызды. Бұл күнде адам ресурстары мен технология арасындағы алшақтық басым көрініс табуда. Оның алдын алу мен шешудің бір жолы – қоғамның бірлескен күшінің жұмылуы екені сөзсіз. Бұл әрбір тұлғаның азаматтық ұстанымына, қоғам алдындағы жауапкершілігіне, отаншылдық қасиетіне, сананың ашықтығына қолдау көрсетеді. Себебі адамзат құндылықтарының мәні – руханият және рухани құндылықтар.

Тәуелсіздік алған жылдардан бастап мемлекетіміз саяси және экономикалық жаңғырудан өткендігі елге айқын, алайда біртұтас ұлт ретінде қалыптасу үшін рухани жаңғырудың маңызды екендігіне тарих куә және де рухани жаңғыру алдыңғы жаңғырудың өзегі болмақ.

Ұлттық сананың жаңа үлгісі халықтың өткені мен бүгінгісінің және болашағының көкжиегін байланыстыратын тұғырнама болып табылады және ол ұлттық сананың кереғар жақтарын бітістіруге бағытталады. Бұл дегеніміз – қоғамдық сананы жаңғырта отырып, бәсекеге төтеп беру, жүріп өткен жолымыздан сабақ ала отырып қадам жасау, бағытымыздың анықтығын айқындау, рухани құндылықтарды жаңғырту болмақ.

**Әбдікерімова Гүлжан Айдарқызы,
Мадалиева Ақсымбат Бегайдарқызы,
М.Әуезов атындағы ОҚУ,
«Мемлекеттік тілді оқыту»
кафедрасының оқытушылары.**

Бүгінде жастар саясаты, Тәуелсіз Қазақстанның басты басымдықтарының бірі болып табылады. Жастарға айрықша көңіл бөлген мемлекет қана – саяси және экономикалық табысқа жете алады. Жастардың инновациялық әлеуетін тиімді қолдана білген мемлекет, стратегиялық артықшылыққа ие болады. Сондықтан да, елімізде жастарды жалпы қоғамдық үдерістерге қосу мақсатында, ынталандыру шаралары іске асырылып келеді.

ЖАСТАР – ЕЛДІҢ БОЛАШАҒЫ, БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІЛІКТІҢ МАҢЫЗДЫ ФАКТОРЫ

Қазақстанның болашақтағы даму жолы жас ұрпақпен тікелей байланысты. Бұл туралы Қазақстан Республикасының Президенті атап өткендей: «Кез келген ел өз келешегін болашақ ұрпағымен байланыстырады. Ұлт болашағы – білімді ұрпақбәсекеге қабілетті жас ұрпақтың қолында!» - деген болатын. Сондықтан, жастар қоғамның бір бөлігі ретінде мемлекетте маңызды рөл атқаратынын негізге алып, 2019 жылды Жастар жылы деп жариялаған болатын. Бұған дейін де елімізде жүргізіліп отырған жастар саясаты бойынша үнемі жастарға қамқорлық көрсетіліп, білімді жастарға қолдау көрсетілуде. Бұл айтылғандар таңдап алынған тақырыптың өзектілігін көрсетеді.

Бұл мақалада мен жастардың рухани, мәдени, білім алып, кәсіби және дене бітімінің толыққанды дамуы, шешімдер қабылдау процесіне қатысуы, ойдағыдай әлеуметтенуі және олардың әлеуетін елді

одан әрі дамытуға бағыттау үшін елімізде қандай жағдайлар жасалынып, қандай жұмыстар атқарылғандығын зерттеу. Осы мақсатқа сай келесі міндеттер айқындалды: жастар жылы аясында Түркістан облысында қандай жұмыстар атқарылғанын саралау, жастарды жұмыспен қамту және жастар арасында жұмыссыздықты төмендету тетіктерін айқындау.

Мемлекетіміздегі тұрғындарды еңбекпен қамту, оның ішінде жастарды жұмысқа орналастыру арқылы қоғамдың әлеуметтік – экономикалық жағдайын жақсартуға болады. Осы мақсатта ҚР Үкіметінің бағдарламаларын уақтылы орындау маңызды. Сондықтан Қазақстан жағдайында мемлекеттік әлеуметтік саясатты жетілдіру үшін «Қазақстан 2020: болашаққа жол» Қазақстан Республикасы мемлекеттік жастар саясатының бағдарламасының маңызды құжаты болып саналады. Осы бағдарламада көрсетілген атқарылуға тиісті жү-

мыстардың барлық деңгейде орындалуы жоғарыда айтылған мәселелерді шешуге, әлеуметтік саясатты жетілдіруге негіз болады деп айтуға болады.

Елімізде қазіргі таңда әр жас азаматтың толыққанды дамуына арналған жан-жақты тетіктер жасақталғандығы белгілі. Мәселен, әлеуметтік-экономикалық тұрғыдан, мемлекет жастар мен жас отбасылардың экономикалық ахуалын жақсарту мен табыс деңгейін көтеру, ұзақ мерзімді несие берудің кезеңдік жүйесін енгізу, басқа да экономикалық көмек түрлері арқылы білім алу мүмкіндігін кеңейту, іскерлік белсенділігін арттыру, тұрғын жайы мен үй шаруашылығын толыққанды жабдықтау үшін құқықтық, ұйымдастырушылық жағдай жасаудың барлық шараларын қолдануда. Мысалы, студенттерге жол ақысының жеңілдігінің қолданылуы, еліміздегі жас азаматтар мен жас отбасыларды жеңілдікті ипотекалық несиелеу, жас мамандарды жұмыспен

қамтудағы жеңілдіктер, ауыл жастарына берілетін көпсалалы квота, ауылға барған жастарға көтерме көмектер, жетім балаларға және мүгедек жандарға көсетілетін көмек түрлерін атап өтуге болады.

Жастар жылына орай өткен жылы Түркістан шаһарында еліміздегі ең алғашқы көп функционалды жастар орталығы ашылды. Бұл орталықтың міндеті – жастарды білімге, ғылымға, инновациялық жобаларға бағыттау, оларды оқытып, үйрету. Орталықта жастардың барлығына заманауи үлгіде жабдықталған, тегін вай-фай, ғаламтор сынды қажеттіліктермен қамтамасыз етілген «Co-working» орталығы, яғни арнайы жұмыс алаңы қызметін бастады. Кез келген жас азамат осы Түркістан қаласында өз ісін ашып, кәсіпкер болғысы келсе, ол бір жерден кеңсені ашу үшін қаншама ақшаға кеңсе жалдаудың қажеті жоқ, осы жерден оған тегін жұмыс орны беріледі. Яғни, жастар орталығы

жастардың кәсібінің аяққа тұрып, дамып кетуіне атсалысатын болады. Айта кету керек, облыстық «Жастар ресурстық орталығына» үш қабатты 1500 шаршы метрлік ғимарат беріліп, жастар үшін барлық жағдай жасалуда. Орталық жанында IT park, «Со-working» орталығы, «Жастарды кәсіпкерлікке бейімдеу» бөлімі және «Саяхатшылар қауымдастығы» және еріктілер тобының бөлімі жұмыс жасай бастады. Сонымен қатар Түркістан қаласындағы жастардың шет тілін жетік меңгеруі үшін аталған көп функционалды орталықта шет тілдер мектебі тегін жұмыс істей бастады. Онда бірінші кезекте, ағылшын, орыс, түрік, қытай тілдері үйретіледі. Сондай-ақ, ауылды жерлерден дарынды жастарды іздестіріп, оларды білімге тартып, қазіргі заманауи талаптарға сай, коммерцияландыруға бейімдеу қажет, орталық осы мәселелерді шешуге жағдай жасайды.

Жалпы, мемлекеттік жастар саясаты жастарға еліміздің толыққанды азаматы болуға жақсы мүмкіндік беруі тиіс. Ол жастар өмірдегі өзінің жеке табысын іздей отырып, жақындары, өз халқы және Отаны үшін жағдай туғызатын азаматтар болуы тиіс. Мұндай болу үшін жастардың қазіргі уақыт талаптарына сай кәсіптік білімі, дені сау, әрі адамгершілігі мол, бәсекеге қабілетті, патриот және әлеуметтік тұрғыдан жауапкершілігі мол болуы тиіс.

Бүгінде Түркістан облысында жастардың саны 501 мыңнан асады. Оның ішінде қала жастары – 86 416, ауыл жастары – 414953.

Қазіргі кезде қоғамда NEET жастар деген ұғым қалыптасты. Олар еш жерде оқымайтын, еш жерде жұмыс істемейтін жастар санатында. Осы санаттағы

жастардың көрсеткіші біздің облыста 10,7 пайызды құрап отыр. Өткен жылы өңірде 19 бос жұмыс орындары жәрмеңкесі өтіп, 266 жұмыс берушіден 953 бос жұмыс орындарына ұсыныс түсіпті. Нәтижесінде 102 жас тұрақты жұмысқа орналасқан. «Серпін-2050» бағдарламасы аясында – 9 313 жас қамтылды. Бұл республика бойынша білім алып жатқан жастардың 50 пайыздан астамын құрайды. «Серпін – 2050» бағдарламасы аясында 440 жас оқуын бітірді. Оның ішінде 63,3 пайызы тұрақты жұмысқа орналасты. Облыс әкімдігінің мәліметінше, «Жасыл ел» бағдарламасы бойынша жыл сайын 1275 жас жұмыспен қамтылуда. «Дипломмен ауылға» жобасы аясында 913 жас маман жұмысқа орналасып, 314 маман баспаналы болды. Жастарды жұмыспен қамту мен жұмыссыздықты төмендетуде білім деңгейі маңызды рөл ойнайды. Тәжірибеге сүйенсек, жоғары білім салыстырмалы түрде жоғары табысты, жақсы жұмыс табуға мүмкіндік береді.

Осы орайда, 2021 жылдың соңындағы дерек бойынша, Қазақстандағы жұмыс істеп жүрген 2,1 миллион жастың жоғары білімі бар, яғни, ел жастарының 60 пайызы оқу бітірген. Жоғары және аяқталмаған жоғары білімі бар жастардың арасында жұмыссыздық деңгейі – 3,3%, орта және кәсіптік (арнайы) білімге ие жастарда – 4,2%, ал негізгі, орта, жалпы бастауыш білімге ие жастардың арасында жұмыссыздық – 4,8 пайызды құрайды.

Жұмыссыз жүрген жастар – халықтың ең әлжуаз, осал буыны, ол қоғам мен мемлекетке үлкен қауіп төндіруі бек мүмкін. Жастардың жағдайы мен көңіл-күйіне бірінші кезекте еңбек нарығында жұмыс

орындарының жетіспеушілігі әсер етеді. Жастар әрқашан дүниеге «кірпіш болып қалануға» ұмтылады, алайда кейде өмірден өз орнын таба алмай жатады. Осыдан келіп қоғамнан жырақтау, суицидке бейімдік секілді мәселелер туындайды.

Жастар арасындағы жұмыссыздықтың тағы да бір қауіпті жағы - жұмыссыз жастардың экстремистік және террористік топтарға еруі. Бүгінде халықтың осал топтарын, әсіресе жұмыссыз жастарды деструктивті құрылымдарға әлеуметтік желі немесе қолма-қол қаржылай көмек көрсету арқылы тартудың түрлі тәсілдері бар.

Тағы да бір айта кететін мәселе, өкінішке орай, білімді жастар көбіне мемлекеттік қызметті емес, бизнес саласын таңдап, немесе шет елдерге ақша табуға кетіп жатыр. ҚР Ұлттық экономика министрлігі статистика комитетінің ақпараты бойынша, 2022 жылы елімізден кеткен 40 мыңға жуық адамның 10250-інің кемінде магистр академиялық дәрежесі болып келеді. Олардың қатарында білікті техникалық мамандар, таңдаулы дәрігерлер, заңгерлер, экономистер, сәулетшілер мен құрылысшылар бар. Осылайша, еліміздің болашағына елеулі үлес қоса алатын ақыл-ойы сыртқа «ағып» кетіп жатыр.

Мемлекеттік жастар саясатының басты мақсаттарының бірі - еліміздің әлеуметтік, экономикалық, мәдени дамуына үлес қосуға, ұлттық қауіпсіздікті нығайтуға тәрбиелеу. «Мемлекеттік жастар саясаты жастарға еліміздің толыққанды азаматы болуға жақсы мүмкіндік беруі тиіс.

Әлемдік зерттеулерге сүйенетін болсақ, жастар жасының төменгі шегін анықтау-

да жыныстық жетілуге, жалпы білім алуының аяқталуымен, кәсіптік білім алудың басталу мерзімімен байланыстырылса, ал жоғарғы шегі адамдағы экономикалық тәуелсіздік, жеке дербестік, қаржы құралына иелік ету сезімдерімен, өз отбасын құру мүмкіндіктерімен байланыстырады.

Жастар саясатын қалыптастырудың рухани факторлары бос уақытты дұрыс ұйымдастырумен байланысты. Жастар саясатының негізгі бағыттарының бірі жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарының негізінде жастарға тәрбие беру саласындағы мәселелері шешу болып табылады. Жастар саясатының мақсаты өсіп келе жатқан ұрпақтың рухани даму саласындағы жастардың еркін тұлғасын іске асыру болуға тиіс. Жастар – ел болашағы, байлығы деп айтамыз. Сондықтан біздің М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан Университеті колледжіне теңдетілген білім беріп келеміз. Бізде білікті мамандар мен үздік магистрлер болашақ колледж мамандарына сапалы білім берумен қатар, сапалы білім беріп, жаңа технологиялық сабақтарды өтіп келеді. Кез-келген қоғамда терең білімі мен іскерлік қабілеті бар жастар ертеңгі күні өз білімдерін еліміздің болашағын жарқын етуге жұмсауы тиіс. Бұл орайда жастар саясатын іске асыруға бағытталған барлық бағдарламаларды жастар арасында белсенді насихаттау керек деп ойлаймын.

М.Әуезов атындағы ОҚУ колледжі Қазақстан тарихы пәні оқытушысы, саясаттанушы магистр үздігі Досыбай Нұрлыбек Жолдасбекұлы

«Уолт Диснейі»

ҚАЗАҚСТАННЫҢ

Анимация- өнердің үлкен әрі күрделі саласы. «Сақ» киностудиясы осы салада аянбай еңбек етіп, халықтың көзайымына айналып жүргеніне 18 жыл. 2008 жылы АҚШ-тың «Дисней» ұжымы «Сақ» киностудиясына Қазақстанның «Уолт Диснейі» деген атау берген болатын. «Сақ» ұжымы осы атауға лайық болып келеді. Өскелең ұрпақтың дүниетанымына және отансүйгіштікке тәрбиелеуде сіңірген еңбегі орасан зор. Қазіргі таңда да тоқтаусыз жұмыс жасап, қазақ кинематографиясына өлшеусіз үлес қосуда. Бала күнімізде «Алдар көсе мен шайтандар», «Қанатты Барыс», «Мақта қыз бен мысық», «Қошқар мен теке», «Момын мен қарақшылар», «Толағай», «Маймақ қаз» мультфильмдерін көріп өстік. «Томпақ» пен «Қалқанқұлақтың» орны бір бөлек еді. Мені «біз сүйіп көретін мультфильмдер қалай жасалады, кино қалай түсіріледі?» деген сұрақтар қатты қызықтыратын. Осы сұрақтардың жауабын іздеп, «Сақ» киностудиясына барған болатынмын. «Сақ» ұжымы жақсы қарсалып, сіз бен бізді қызықтырып жүрген барлық сұрақтарға жауап берді.

Нұрридин Патаев «Сақ» киностудиясының директоры:

«Сақ» киностудиясының негізі 2001 жылы құрылды. Алғашқы атауы «Жібек» болатын. 2008 жылдан бастап «Сақ» киностудиясы деп аталды. САҚ атауы- сапалы анимациялық қойылым ұғымы мен ұлы даламызда өнерін өркендеткен сақ дәуірін де меңзейді.

Бастпақыда анимациялық жарнамалық роликтер жасаумен айналыстық. Кейінірек «неге мультфильм жасап көрмеске?» деген ой келді. 2004 жылы ең алғашқы «Алдар көсе мен шайтандар» мультфильмін жасадық. 10 минуттық мультфильмді жасауға 1 жыл уақыт кетті. Осы мультфильмімізді басқаларға мақтанышпен көрсететін едік. Қазіргі өнімдеріміз өз көрермендерін тауып жатыр. Шет елге де шығарып жүрміз.

2008 жылға дейін анимациялық мультфильмдерімізден ешқандай табыс болған жоқ. Жарнамадан тапқан ақшамызды мультфильм жасауға жұмсайтынбыз. Елімізде балалар тақырыбында әңгіме жазатын адам жоқтың қасы еді. Сондықтан халық ертегілерін өзгертіп, заманауи тұрғыда анимациялық мультфильмдер жасауға тырыстық. Баланың тәрбиесі- тал бесіктен басталады. Қазіргі кішкентай бүлдіршіндеріміздің барлығы теледидар, Youtube қарайды. Көргенін бірден жаттап алып, түрлі кейіпкерлерге еліктейді. 30 жылдан бері қаза тілінің бірқалыпқа түспегендігі, қазақи өнімдердің аздығынан деп білемін. Елімізде балалар қарайтын қазақша өнімдер өте аз. Сондықтан амалсыз шет елдің мультфильмдерін көруге мәжбүр болады. Ұрпақ тәрбиесі- болашақ тірегі. «Сақ» ұжымы еліміздің игілігі мен анимация

саласының даму жолында аянбай еңбек етуге дайын.

«Томпақ» қалай түсірілді?

2012 жылы «Томпақ» телехикаясының сценарийі жазылды. Бірақ идеямызды ұлттық арнаға түсіндіре алмай біраз жүрдік. Себебі анимация мен киноның араласуы бәріне таңсық көрінді. Сол кезде «Балапан» арнасының басшысы Ләйлә Сұлтанқызының қолдауы көп болды. «Томпақты» түсірудегі мақсат елімізді, қасиетті жерлерімізді, салт-дәстүрімізді насихаттау болды. Кастингке 200-ге жуық бала келді. Басты кейіпкерлер- Тасболат, Берік, Есет, Жасмин. Тасболат рөліндегі Арманды театрдан шақырттық, Рауан мен Жасмин- кастинг арқылы өтті. Ал Есет рөліне сай келетін томпақ баланы ұзақ іздедік. Мектептерді араладық, соңында ассистент қыздар Олжасты дүкенде тұрған жерінен көріп, кастингке шақырған болатын. (Күліп)

Кішкентай балалармен жұмыс жасау қиын. Түсірілім кезінде ұйқысы келеді, қарны ашады. Жылайтын сахналар болады Түнгі түсірілімдерден балалар кеш қайтатын кездері жиі болатын. Ата-аналары уайымдайтын. Түсірілімдер

«Сақ» киностудиясы осы салада аянбай еңбек етіп, халықтың көзайымына айналып жүргеніне 18 жыл.

көбінесе табиғат аясында түсірілгендіктен ауа-райыда кедергі жасайтын.

Телесериалдағы Томпақты жасыратын үйді, мектепті табу қиынға соқты. Мектептің ішіндегі сахналар Н.Назарбаев мектебінде, сырты ауыл мектебінде түсірілген болатын.

Бір бөлімнің анимациясын 1 айда жасайтынбыз. Телехикая 2 маусым, 24 бөлімнен тұрады.

Кастинг қалай өтеді?

Әр жобаның алдында міндетті түрде кастинг жариялаймыз. Көп актерлерді кастинг арқылы таңдаймыз, арнайы шарқыртумен келетіндер де бар. Кейде актерлерді өзіміз көшеден, мектептерден де іздейтін кезіміз болады.

Бөрібеков Оңласын- аниматор: Анимация қалай жасалады?

Ең алдымен сценарий жазылып, кейіпкерлердің эскизі салынып, кескіндеме жасалынады. Содан соң аниматорлар барлық кескіндемені салып, дауыс жазылған соң монтаждауға кіріседі. 10 минуттық мультфильмге елу мыңға жуық сурет салынады. Мультфильм жасау ұзақ уақыт пен ұқыптылықты талап етеді. Мультфильм

көрермен талғаймады. Аниматорлардың мақсаты- жансыз суреттерден қимыл-қозғалыс жасау, көрерменді сендіру. Кейіпкерлердің бір-біріне ұқсап кетпеуіне бәрінен тырысамыз. Жаңа образдар жасау біздер үшін өте қызықты. Ал сол жасаған жұмысымыз халыққа ұнап, балалардың көңілінен шығып жатқаны қуантады. Қазіргі таңда жұмыстарымыз шет елдерде көрсетіліп жүр.

Биылғы жылы «Қошқар мен теке», «Бабалар ізі» мультфильмдерінің жаңа маусымдары жасау мен YouTube арнамызда балаларға арналған жеміс-жидектер туралы жоба жасау ойымызда бар.

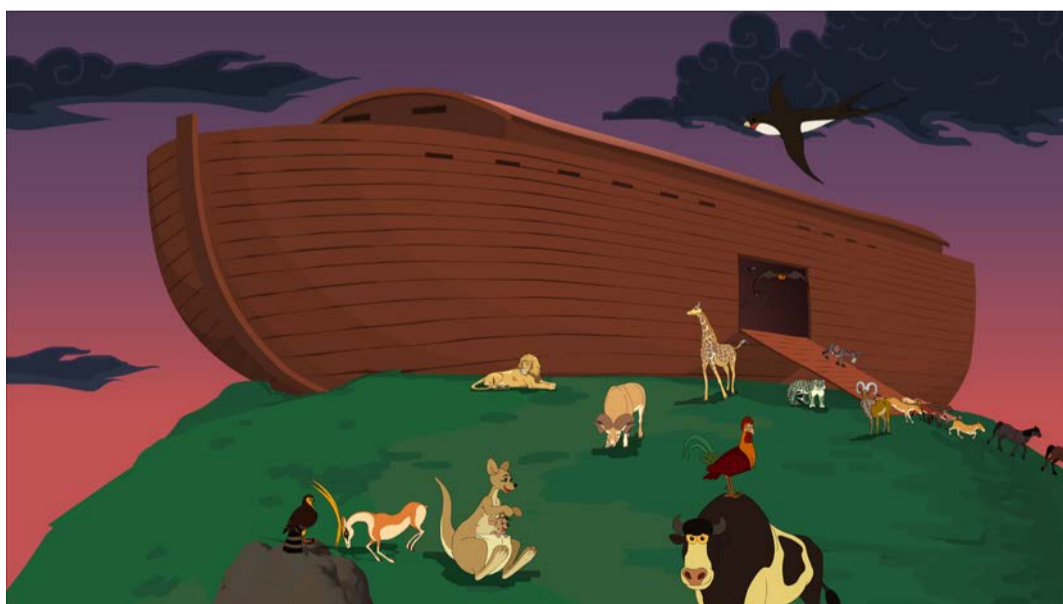
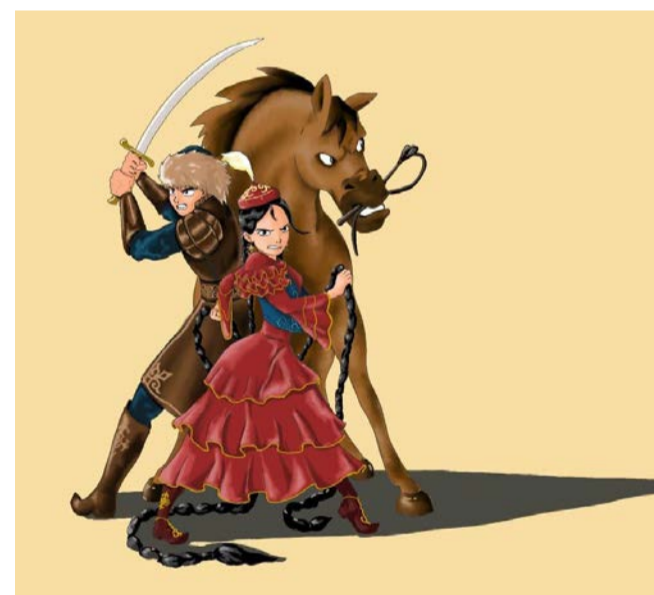
Достар, біз кино немесе мультфильм қарағанда тек сюжетке, іс-қимылға ғана мән береміз. Бір жобаның сәтті шығуына қаншама мамандар ат салысады. Солардың бірі- композитор. Оқиғаны жүрекке жеткізіп, қозғау салатын бір күш бар. Ол- әуен. Көрерменді қорқыту, күлдіру мен жылату әуен арқылы жүзеге асады. Бұны көпшілігіміз байқай бермейміз. Біз көріп жүрген мультфильмдер мен киноларға ең беріп, жүрекке жеткізіп жүрген жанрдың бірі «Сақ» киностудиясының композиторы- Руслан Шынықұлов.

«Сақ» киностудиясында 2005 жылдан бері жұмыс жасап келеміз. Ең алғашқы жобаларымыз «Толағай», «Алтын балық», «Мұңлық-Зарлық». Бір жобаға көптеген әуен жазылады. Мысалы, кейіпкер сөйлеп тұрғанда артында көңіл

күйіне қарай фон қойылады. Ұйық жатқанда, қауіпті жағдайды сезгенде жалпы кейіпкердің көңіл-күйін көрсету үшін әуен пайдаланылады. Мысалы, толықметражды «Қазақ елі» мультфильміне арналып 30 әуен жазылды. 30 әуенде 60-тан астам аспап қолданылды. 1,5 ай Осы мультфильмдегі жұмысымыз үшін Египетте өткен сайыста 60 елдің арасынан «Ең үздік композитор» номинациясын алған болатынмын. Көрермен бір фильмнің саундтрегіне ғана мән береді. Бірақ бір жобадағы әр кейіпкерге, әр сахнаға арнап арнайы әуендер жазамыз. Мысалы, «Теле би» телесериалына 49 әуен, «Томпаққа» 40 әуен жазылды. «Томпақ» телехикаясы ауылда түсірілгендіктен артық дыбыстар көп болды. Ит үріп, сиыр мөңіріп, көліктердің қоғалысы барлығын студияда қайтадан жазатынбыз. Себебі

Мультфильмді аниматорлар құрастырады одан соң дубляж жасайды. Яғни көзбен көретін, құлақпен еститін дүниелер дайын. Бірақ жүрекке жеткізетін нәрсе жетіспейді ол- әуен. Кейіпкер жылап отырса, оның қуаныштан немесе қайғыдан жылағаны әуен арқылы көрерменге түсінікті болады.

Тұрысбек Айғаным
Журналистика мамандығының 2
курс студенті

Меншік иесі: Коммерциялық емес Акционерлік қоғам «М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті»

Газет Қазақстан Республикасы Ақпарат министрлігінде тіркеліп, 451-Г куәлігі берілген Астана қаласы, 10 қараша 1998ж.

Редакциялық кеңес:
Қожамжарова Дария Пернешқызы - М.Әуезов атындағы ОҚУ Басқарма Төрағасы-Ректор
Нұрманбетов Қайрат Энбекшиевич - бірінші проректор
Бейсенбаев Садыбек Қалмаханұлы - қоғаммен байланыс және мәдениет жөніндегі проректор

Журналист, корреспондент: **Пернебек Манасбек**
Дизайнер: **Наиля Заббарова**

Редакция мекенжайы:
Шымкент қаласы, Тәуке хан даңғылы, 5, бас ғимарат, 2 қабат, 263 каб.,
gazeta@aeuzov.edu.kz